

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
Кликните да бисте почели унос текста.
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију 27. фебруар 2013, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. др Корнелија Ичин, редовни професор Филолошког факултета у Београду, област: русистика, изабрана 2009.</p> <p>2. др Тања Поповић, ванредни професор Филолошког факултета у Београду, област: општа књижевност и теорија књижевности, изабрана 2008.</p> <p>3. др Петар Бојанић, виши научни сарадник Института за филозофију и друштвену теорију у Београду, област: филозофија, изабран 2008.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
Кликните да бисте почели унос текста.
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Бобан (Живојин) Ђурић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 13. децембар 1968, Ћуприја, Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 16. фебруар 2000, Београд, Филолошки факултет, наслов магистарске тезе: «Руска књижевност у београдском дневном листу «Правда» 1917-1941»</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Руска књижевност</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Романи Бориса Савинкова (В. Ропшина)
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.
Докторску дисертацију „Романи Бориса Савинкова (В. Ропшина)“, обима 510 страница, чине следећа поглавља: непагирани Сажетак на српском и енглеском језику те Садржаја; Уводне напомене (1-6); Биографија Бориса Савинкова (7-44); Коњ блед (45-263); Други део трилогије (264-288), Коњ вран (289-384); Оно чега није било (385-487); Уместо закључка (488-489). Уз рад су приложени Списак скраћеница (490), Извори (491), Литература (491-509), као и Биографија кандидата (510).
V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Већ на почетку дисертације Бобан Ђурић истиче како је Борис Савинков до данашњег дана

првенствено познат као крупна политичка фигура бурних историјских догађаја у Русији прве четвртине XX века, док је занимање за његово књижевно стваралаштво готово по правилу изостајало. Књижевни истраживачи заобилазили су ово име, а критика и углавном површна оцена његовог књижевног опуса доношена је на основу негативних стереотипних оцена, утемељених искључиво на идеолошко-политичкој нетрпељивости према аутору.

Чак и после почетне еуфорије коју је, почетком 1990-их година XX века, после вишегодишњих идеолошких забрана подигло поновно „откривање“ Ропшина-писца и прештампавање његових књижевних дела уз, такође, публикавање Савинковљеве рукописне заоставштине, публицистике, преписке и докумената са судског процеса 1924. године, пажња јавности, како читалачке, тако и оне књижевно-истраживачке, окренула се у знатно већој мери политичкој страни личности Бориса Савинкова, изнова занемаривши било какав озбиљнији научно-критички и књижевно-аналитички рад на његовом књижевном стваралаштву.

После кратких Уводних напомена, које дају преглед резултата досадашњег научно-публицистичког занимања за Савинковљев живот и политичку делатност, у дисертацији се износи подробна биографија писца, јер је без ње немогуће било какво озбиљније истраживање књижевног стваралаштва В. Ропшина, као што је немогућа и било кака анализа његових романа без претходног познавања историјско-идеолошког контекста у коме су они настајали, будући да романи у великој мери јесу одраз и реакција на историјски тренутак и ауторову политичку ангажованост у њему.

Иако можда невелико по обиму, књижевно стваралаштво Савинкова-Ропшина одликује се великом разноликошћу уметничке форме (приповетке, романи, поезија) и тесно кореспондира с мемоарско-публицистичким и идеолошко-пропагандним текстовима које је током своје бурне револуционарне и политичке каријере Савинков стварао.

Биографија Б. В. Савинкова свестрано расветљава животни пут, политичку, револуционарну, пре свега терористичку каријеру, те кроз ову идеолошку борбу изражена и сва идејна трагања Бориса Викторовича, почев од младалачког спознавања нужно активне и бескомпромисне борбе с владајућим монархистичким режимом, па све до донкихотовских покушаја организовања антибољшевичког отпора када је већ свима било јасно да је нова идеологија победила. У биографији се запажају моменти Савинковљевог удаљавања од политичке борбе и окретање књижевном стваралаштву, и обратно, „повратак“ из књижевно-уметничке сфере у политичко ангажовање, што све треба да истакне тесну испреплетеност и условљеност ова два поља делатности аутора, практично две стране његове личности – политичку и књижевну. Као најзначајнији моменти издвајају се: револуционарно-терористичка делатност 1904-1906. (која ће постати историјска основа фабуле романа *Коњ блед* и *Оно чега није било*); париски период политичке емиграције 1907-1909, када заправо и настаје писац В. Ропшин; постоктобарски период грађанског рата 1918-1921. и Савинковљеви покушаји организовања антибољшевичког отпора (што ће свој уметнички одраз наћи у последњем роману, *Коњу враном*).

За идејно формирање писца В. Ропшина пресудну улогу одиграло је познанство са супружницима Мерешковски-Гипијус, у Паризу 1907-1909. године, јер су идеје „хришћанске револуције“ као јединог пута ка достизању Царства Трећег Завета, што је чинило основу „нове религиозне свести“, коју је проповедао круг око Мерешковског (З. Гипијус и Д. Философов), свој одраз али и критичко преосмишљавање добиле у централној теми Савинковљевог књижевног

стваралаштва – етичким границама личности и феномену идејног убиства као етички неприхватљивог, дубоко деструктивног (и аутодеструктивног) нихилистичког чина и његове осуде с позиција неприкосновеног етичког ауторитета – Христовог моралног закона.

Зинаида Гипијус је најзаслужнија за формирање Савинкова-писца и његово пробијање на литерарну сцену под псеудонимом В. Ропшин – и псеудоним, као и наслов првог романа, Савинков дугује управо Зинаиди Николајевној, која је уједно била и први критичар његових романа.

Централни, најобимнији и најважнији део дисертације јесте књижевна анализа Савинковљевих романа: *Коњ блед*, *Оно чега није било*, *Коњ вран*, као и краћег позног текста из књижевне заоставштине, који са друга два романа, *Коњем бледим* и *Коњем враним*, по тематско-мотивским, структурно-композиционим и формално-жанровским одликама чини семантичку књижевно-уметничку трилогију.

Анализи сваког романа понаособ посвећена је посебна целина дисертације. Оне, међутим, не прате хронолошки редослед настајања романа. Прво се анализирају дела која сачињавају композициону трилогију (по насловним мотивима названу „апокалиптичка“) – роман *Коњ блед* (1909), необјављени рукопис из заоставштине (датиран приближно у 1913) и роман *Коњ вран* (1923). Роман *Оно чега није било* (1912) као композиционо-семантички самосталан, анализира се последњи.

Сви романи анализирају се по готово истоветном моделу, чији су обавезни сегменти-поглавља следећи:

- Историјат настанка, односно стварања романа, његово објављивање и издања (код романа *Коњ блед* у овом делу додатна пажња посвећује се утврђивању изворног-основног текста, као и другим, цензурисаним варијантама-верзијама текста;
- Књижевна и (најчешће) идеолошка критика, ондашња и савремена – ставови и оцене; пријем код читалаца као и реакције одређених политичко-идеолошких кругова (аутору блиских партијских сабораца пре свега); ауторови ставови и оцене, одговор на критику, као и полемика око идејних вредности романа;
- Структура. Композиција. Жанр – особености књижевног поступка; формална обележја текста; структурно-композиционе карактеристике; језичко-стилске особености, жанровска одређења;
- Историјске основе фабуле – реално-историјски подтекст као тематско-фабуларна упућеност романа на конкретну историјску епоху и догађаје; историчност и „псеудоисторичност“ фабуле;
- Хронотоп – особености просторно-временског обликовања сижеа и јунаковог кретања у њему, уз посебно истицање карактеристичне за руску културу семантике топоса Москве, Петербурга и Русије;
- Поетика наслова (посебно истражена у романима који чине „апокалиптички“ циклус);
- Јунаци – различити типови јунака, њихова карактеризација, место и улога у сижеу, као и идеје које заступају; главни јунак као носилац структурно-композиционе, тематско-семантичке и идејно-филозофске организације романа (доминација главног јунака посебно долази до изражаја у „апокалиптичкој“ трилогији и донекле је условљена и изразито субјективном формом текста – дневничким забелешкама које води главни јунак).
- Најважнији сегмент анализе сваког романа јесте његов идејни план, посматран кроз идеолошко-филозофску, етичко-религиозну и историографску раван (поглавља са истоименим насловима у делу дисертације посвећеном сваком од анализираних

романа).

Идејни оквири романа условљавају и њихову филозофску и етичку поруку. Проблем „права“ на туђ живот доводи се у контекст револуционарно-терористичке борбе (*Коњ блед*; *Оно чега није било*), односно грађанског рата (*Коњ вран*), али истовремено поприма и шире општељудско етичко значење. Тема политичког убиства, убиства због идеје, са социјалне основе револуционарне борбе преноси њено тежиште и у први план ставља етичка питања, моралну оправданост идејног убиства. Феномен терора и терористичке борбе елемент је идејне основе романа *Коњ блед* и, касније, романа *Оно чега није било*, те је његовим теоријским основама, као и практичним историјским моделима реализације као форми идеолошке борбе у Русији посвећено посебно поглавље у оквиру анализе првог романа, *Коња бледог*.

На идејном плану првог романа основно етичко-филозофско одређење главног јунака јесте нихилизам и са њим конгруентни егоизам, са катастрофалним последицама које ове идеје, по мишљењу аутора, носе како по окружење, тако и по саму личност, њиховог носиоца. Зато се идејним основама нихилизма, његовим изворима, Ничеу пре свега, као и перцепцији ових идеја у руској револуционарној средини, најчешће произвољној и банализованој, посвећује посебно поглавље. Роман *Коњ блед* посматра се такође и с позиција настављача тековина руског антинихилистичког романа у XX веку.

Још један важан извор идејне основе главног јунака, а преко њега целог романа *Коњ блед* открива се у немачкој субјективистичкој филозофији (Кант, Фихте, Штирнер, Шопенхауер). Немачка субјективистичка филозофија истакла је у први план активну личност и њену вољу, што се каснијом банализацијом свело на солипсизам и тако се „уклопило“ у преовлађујући дух нихилизма руске револуционарне интелигенције, чији је главни јунак представник.

Библијски подтекст, у два своја семантичка сегмента – јеванђељском и апокалиптичком, важан је за етички план свих романа. Неки јунаци (Вања из *Коња бледог*, Серјожа из *Оног чега није било*) своју идејно-политичку борбу осмишљавају кроз идеју мучеништва и хришћанске жртве за друге, оправдавајући чак и убиство Христовом идејом љубави према ближњем, жртвовањем за друге и вером у искупљење проливане крви кроз васкрсење у Христовом милосрђу. Морални релативизам овог типа јунака у сужеу трпи пораз, а сам јунак, етички дискредитован, страда, потврђујући тако основни ауторов став да је Христов етички кодекс, јасно изражен у заповести „не убиј“, једини морални еталон, мерило сваког човековог поступка, а да свако нарушавање датог етичког кодекса, неважно чиме мотивисано, неизоставно води у деструкцију и аутодеструкцију.

Апокалиптичка семантика, посебно изражена у романима *Коњ блед* и *Коњ вран*, преосмишљена кроз ново поимање и распоред апокалиптичких коња и њихових јахача, надовезује се на историофилску концепцију Русије на историјској прекретници. Песимистичка слика апсолутног тријумфа смрти коју у првом роману доноси коњ блед и његов јахач, потврђена на сужејном плану погибијом свих јунака и распадањем обесмишљеног хронотопа (поновљена истоветним тријумфом смрти и у другом делу трилогије, кратком тексту из књижевне заоставштине), замењује се оптимистичком визијом коња враног у истоименом роману и његовог јахача с мером у руци, који се сада, супротно изворној библијској семантици, поима као гарант вишег смисла и више правде што обећава искупљење проливане крви и будуће васкрсење Русије.

Историофилске идеје, присутне још у роману *Оно чега није било*, свој врхунац достижу у

хронолошки последњем роману, *Коњу враном*, уз уочљив Толстојев утицај, и постављају Русију на место другог (после Христа) идејно-етичког мерила и вредновања сваког човековог поступка.

Велика пажња у дисертацији посвећена је истраживању интертекстуалних веза Савинковљевих романа са руском књижевном класиком (Пушкин, Љермонтов, Достојевски, Толстој) или савременицима (Блок).

Целокупну етичко-филозофску семантику својих романа Савинков даје у идејном кључу Достојевског и његове књижевне критике нихилистичких концепција сведозвољености, а које се у роману развијају у три облика: „смердјаковштину“ као најдиректнију и најотворенију форму етичке сведозвољености, или, пак, две њене прикривене варијанте – идеју „нелзја и надо“ и лажно-хришћанску идеју револуционарне жртве и убиства у име љубави. Савинков следи Достојевског у избору Христа као еталона моралне оцене човекових поступака, упозоравајући на сву трагичност покушаја одрицања хришћанског система вредности и довођења на његово место етички релативизованог човекобога.

Идејне поруке које носе Савинковљеви романи, представљају оно најважније у њима и на изванредан начин одређују књижевно стваралаштво Савинкова-Ропшина у целини као идејно-тематски изузетно хомогено. Закључне напомене резимирају основну филозофско-религиозну усмереност Савинковљевих романа, успостављањем два семантичка знака провере и оцене свих поступака слободне делатне личности којом се Савинков у свом стваралаштву бави – Христа и Русије – на нивоу етичког закона појединачног деловања и на нивоу националног осмишљавања историјске судбине и историјског кретања.

На крају дисертације дати су списак коришћених скраћеница, списак књижевних извора којима се кандидат користио приликом рада на дисертацији, као и библиографски списак литературе релевантне за тему дисертације.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији уз напомену:

- 1.«Реаговања београдске штампе на долазак генерала Врангела у Краљевину СХС (1. марта 1922.)», обј. у *Зборнику теза са међународног симпозијума «Руска емиграција у српској и другим словенским културама»* (Београд, 20-22. новембар 1997. год.), Београд, 1997, стр. 18-19.
2. «Гостовања руских емигрантских писаца у Београду током 20-их и 30-их година XX века (на материјалу београдског дневног листа *Правда*)», обј. у часопису *Зборник Матице српске за славистику*, бр. 61, Нови Сад, 2002, стр. 119-153.
3. «Конгрес руских писаца и новинара у емиграцији и његово место у српској и руској култури», обј. у часопису *Славистика, књига X* (2006), Београд, 2006, стр. 313-324.
4. «Идея террора и творчество Бориса Савинкова», обј. у зборнику *Русская философия сегодня: об искусстве и политике*, Београд, 2012, стр. 65-79.
- 5.«Библијски подтекст у роману *Коњ блед* Бориса Савинкова»; обј. у зборнику *Антички код у словенским књижевностима*, Београд 2011, стр. 51-71.
- 6.«Борис Савинков (В. Ропшин) и стваралаштво Достојевског»; обј. у часопису *Славистика*, XVI, Београд, 2012, стр. 585-598.

VII	ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА
<p>Дисертација, као заокружено свеобухватно књижевно-аналитичко истраживање најзначајнијег поља Савинковљеве књижевне делатности – његових романа – јесте и покушај рехабилитовања аутора и његовог стваралаштва на пољу руске историје и културе. Бобан Ђурић је својим истраживањем допринео његовом правичнијем вредновању, убедљиво показавши комплекс филозофско-књижевних идеја које су формирале или опседале Бориса Савинкова на књижевном пољу и с којима је стварао свет комапатибилан његовим политичким визијама. Анализа романа је детаљно предочила књижевно-уметничке а не идеолошке вредности текста, вративши име Бориса Савинкова руској књижевности XX века.</p>	
VIII	ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
<p>НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.</p>	
<p>У основи истраживања кандидата лежи књижевно-аналитички метод који подразумева анализу текста романа (сваког понаособ) на свим структурним нивоима, уз неопходни митопоетски, историографски и интертекстуални приступ уметничком тексту. У раду се такође користе достигнућа руске историјско-филолошке, митолошке, формалистичке, структуралистичке и семиотичке московско-тартуске школе. Важно место заузима у анализи и биографски метод, зато што Ђурић у карактерним цртама главних јунака сва три романа препознаје изразите аутобиографске црте, које познавање ауторове биографије чине неопходним за озбиљније разумевање текста. Неизоставним се показао и историјски метод, којим се романи истражују у контексту историјских околности у којима су настали, јер у извесној мери представљају Савинковљев „одговор“ на историјски тренутак и захтеве које он поставља пред делатну личност. Заокружено свеобухватно књижевно-аналитичко истраживање најзначајнијег поља Савинковљеве литерарне делатности – његових романа (<i>Коњ блед, Оно чега није било, Коњ вран</i>) – кандидат посматра пре свега као покушај рехабилитовања заборављеног и занемареног аутора, као и ревалоризовање његовог књижевног опуса, заснованог много више на књижевно-уметничким него на идеолошким критеријумима, чиме је недвосмислено допринео да се име Савинкова-Ропшина врати руској књижевности XX века. Нема сумње да ће објављивање истраживања о делу Бориса Савинкова попунити празнину у историји руске књижевности, која је чекала на то деведесет година.</p>	
IX	ПРЕДЛОГ:
<p>На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:</p> <p>На основу свега наведеног, комисија предлаже Научно-наставном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати извештај о дисертацији «Романи Бориса Савинкова (В. Ропшина)» мр Бобана Ђурића и упуту га Већу за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Београду, како би кандидат био позван на усмену одбрану рада.</p>	

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Корнелија Ичин, ред. проф., ментор
2. др Тања Поповић, ванред. проф.
3. др Петар Бојанић, виши научни сарадник

